

Тетяна Гура

кандидатка педагогічних наук, доцентка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, професорка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2323-3440>;
E-mail: Tetiana.Hura@khpі.edu.ua

Ольга Ігнатюк

докторка педагогічних наук, професорка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, професорка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6305-8802>;
E-mail: olgaignatyuk2016@gmail.com

Лариса Грень

професорка, докторка наук з державного управління, Національний технічний
університет “Харківський політехнічний інститут”, професорка кафедри педагогіки і
психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4466-6018>;
E-mail: mega_lgren@ukr.ne

**ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧУЩІ ЯКОСТІ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНЬОГО
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА**

Анотація: в статті представлені результати емпіричного дослідження на визначення схильності здобувачів до роботи з людьми, на основі якої підтверджена актуальність дослідження професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника. За результатами аналізу доведено, що підготовка майбутніх соціальних працівників повинна бути орієнтована на формування професійно значущих якостей особистості як пріоритетної ланки у становленні їхньої професійної спрямованості. Висвітлено, що професійна спрямованість особистості є складною інтегральною якістю, що об'єднує професійні наміри, інтереси, схильності та мотиви вибору, здобуття професії. Визначено, що в контексті соціальної професії спрямованість визначається як один із ключових факторів придатності особистості до цієї професії. За результатами дослідження були визначені не тільки складники професійної спрямованості, але й професійно-значущі якості майбутнього соціального працівника.

Ключові слова: професійна спрямованість; соціальний працівник; інтереси; мотиви; цінності; професійна придатність; модель Р. Кеттела.

Tetiana Hura

PhD in pedagogy, associate professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: Tetiana.Hura@khpi.edu.ua

Olha Ihnatiuk

doctor of science in pedagogy, full professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: olgaighnatiuk2016@gmail.com

Larysa Hren

doctor in public management, full professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;

E-mail: mega_lgren@ukr.net

**PROFESSIONALLY SIGNIFICANT QUALITIES OF A FUTURE SOCIAL
WORKER ORIENTATION**

Abstract: the results of an empirical study to determine the predisposition of applicants to work with people are presented in the article. On the basis of the results the relevance of the study of professionally significant qualities and orientations of a future social worker is confirmed.

According to the analysis it is proved that the training of future social workers should be focused on the formation of professionally significant personal qualities as a priority link in the formation of their professional orientation. It is highlighted in the article that the professional orientation of an individual is a complex integral quality that combines professional intentions, interests, inclinations and motives for choosing and acquiring a profession. It has been determined that in the context of a social profession, orientation is defined as one of the key factors of an individual's suitability for this profession. Not only the components of professional orientation, but also the professionally significant qualities of a future social worker were identified by the results of the study.

Key words: professional orientation; social worker; interests; motives; values; professional suitability; R. Kettel model.

Tetiana Hura, Olha Ihnatiuk, Larysa Hren

An extended abstract of the paper on the subject of:

“Professionally significant qualities of a future social worker orientation”

Problem setting. Social work is still a very young science, and therefore most of the problems mentioned above are still under investigation. Work is continuing on refining and adjusting the conceptual and categorical apparatus, and scientific discussions are being held on terminology, understanding the content and structure of social work, and the appropriateness of using certain methods of practical activity. The topic of the article is

related to important scientific and practical tasks in the field of social work of the Pedagogy and Psychology of Social Systems Management Department named after Academician I. Ziazun of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", developed within the framework of the department's initiative topic "Development of Leadership Competencies of Higher Education Seekers".

Recent research and publications analysis. The issue of professionally significant qualities of future specialists has always been of interest to researchers. Thus, the relevance of the problem of forming professionally significant qualities of future specialists was emphasized by Ukrainian psychologists O. Bondarenko, Zh. Virna, A. Kovalenko, S. Maksymenko, L. Ovsyanetska, L. Orban-Lembryk, N. Povyakel, V. Semychenko, L. Terletska, N. Chepeleva, and others. As a result of research conducted by scientists N. Vitiuk, O. Kyrychuk, O. Moroz, N. Nychkalo, V. Pank, M. Savchyn, S. Sysoieva, O. Fedyk, and others, important data has been obtained on the essence of professional training of students in higher education institutions, such as their professionally significant qualities as readiness for contact, rationality in establishing and maintaining relationships, intellectuality, psychological and pedagogical tact, self-criticism, volitional, moral-regulatory, communicative qualities, etc. Their research in the field of social work was highlighted by scientists: O. Artyukh, O. Balakireva, K. Levchenko, Mykola and Maryna Legenki, M. Lukashevich, T. Kazmirchuk, A. Kapskaya, O. Karpenko, V. Kuleshova, V. Melnikov, N. Razumovskaya, T. Semigina, V. Stynska, O. Protas, L. Tyupta, O. Shved, O. Yaremchenko, and others. Some of the most famous foreign researchers in the field of social work are: Mary Ellen Richmond, who studied an individual approach to helping people in difficult life situations; Helen Harris Perlman drew attention to the case management method; Richard M. Titmuss highlighted the development of social work in Great Britain

and other countries; John Braithwaite researched reparative justice and restorative practices; Bryan Turner researched the social consequences of globalization and their impact on social work.

Paper objective. The aim of the study is to identify the characteristics of professionally significant qualities of future social workers.

Paper main body. The relevance of researching the professionally significant qualities of future social workers was confirmed by the data of our empirical study using L. Jovaisi's questionnaire on professional inclinations, modified by G. Rezapkina, which was conducted in the autumn semester of 2024/2025 among future masters of the I10 "Social Work and Counselling" specialty in groups SHT-M1024, SHT-M1024z and among future masters of specialty C4 "Psychology" in group SHT-M424, a total of 50 applicants participated in the study. The results of the study showed that 30 respondents (60 % of the total number) have a low level of inclination to work with people, which indicates insufficient motivation for their future profession or an insufficient vision of the prospects of their future profession, while 20 respondents (40 % of the total) showed a moderate tendency to work with people, which indicates that they have a moderate tendency to interact with others, but are neither overly open nor overly closed. Therefore, the task of higher education teachers during the course of study is to develop professionally significant qualities of a social worker.

An important determinant of professional activity is professionally significant qualities of orientation, which regulate the actions of a person as a subject of professional activity. Therefore, it is important for employers to pay due attention not only to the high level of hard skills in potential employees, which characterise professionally significant, narrowly focused qualifications, education and work experience, but also to the level of soft skills, which are understood as a set of

interprofessional, universal, social skills that determine effective participation in work and academic processes, determine the ability to interact effectively, and relate to the culture of communication regardless of the professional orientation of a specialist.

Professionally significant qualities of future specialists are a set of personal characteristics that influence the success of professional activity and determine motivation, interests, value orientations, as well as the presence and development of qualities necessary for a particular profession.

Professional orientation includes: professional interests; professional motives; professional values; professionally significant qualities; professional aptitude.

Among the important personal qualities of a psychologist and social worker, five blocks are distinguished: Block I — the ability to fully and correctly understand the client, observation skills, quick orientation in a situation. Block II — the ability to understand a person's inner state and qualities, a complete understanding of their spiritual world, psychological intuition based on high erudition and humanism. Block III — the ability to empathize (sympathy, compassion for a person in their situation), kindness, respect, willingness to help. Block IV — the ability to self-analyse, interest in others and oneself. Block V — the ability and skill to manage the communication process, to be attentive, to be able to listen, to be tactful, to be able to establish contact and inspire trust, to have a sense of humour, to be in control of oneself.

In R. Kettell's model, a social worker has the following qualities: friendliness and low aggressiveness; problem orientation; empathy; the ability to listen, the ability to see the client's problems through their eyes; flexibility of thinking; creative intuition. Thus, the professionally significant qualities of the future social worker's personality orientation are a set of the most important individual psychological and psychophysiological personal characteristics of a person, which are sufficient and necessary for the successful

performance of the future social worker's activities at the normative level.

Conclusions of the research.

1. Based on a pilot study using L. Jovaisi's professional aptitude questionnaire, modified by G. Rezapkina, it was proved that in 30 respondents (60 % of the total number) the inclination to work with people is expressed at a weak level, which indicates an insufficient level of motivation for the future profession or an insufficient vision of the prospects of the future profession, while in 20 respondents (40 % of the total number), the inclination to work with people is expressed at an average level, which indicates that the person has a moderate inclination to interact with others, but is neither overly open nor overly closed. Therefore, the task of higher education teachers during the course of study is to develop professionally significant qualities of a social worker.

2. Research by domestic and foreign scientists proves the relevance of studying professionally significant qualities of the personality orientation of future social workers.

3. Professional orientation includes: professional interests, motives, values, professionally significant qualities and professional aptitude.

4. The qualities of a professional social worker include: friendliness and low aggressiveness; problem orientation; empathy; flexibility of thinking and creative intuition. A social worker must possess personal qualities such as openness, honesty, self-confidence, adequate self-esteem and curiosity.

5. The professionally significant qualities of future social workers are a set of personal characteristics that influence the success of professional activity and determine motivation, interests, value orientations, as well as the presence and development of qualities necessary for a particular profession.

6. It is essential that the professional training of social workers develops qualities such as: the ability to fully and correctly understand the client, observation skills, quick orientation in a situation; the ability to understand a person's inner state and qualities, a complete understanding of their

spiritual world; the ability to empathize (sympathy, compassion for a person in their situation); kindness, respect, willingness to help; the ability to self-analyse, interest in others and oneself; the ability and skill to manage the communication process, to be attentive, tactful, able to listen, establish

contact and inspire trust; to have a sense of humor and self-control.

7. The prospect for further research in this area is the development of methodological materials for the development of professionally significant traits of a personality of a future social workers.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття “соціальна робота” увійшло в соціально-гуманітарну літературу наприкінці XIX ст. у відповідь на соціальну потребу суспільства у змістовому відображенні практичної діяльності людей, які допомагали бідним. Соціальна робота — наука ще дуже молода, і тому більшість зазначених проблем перебувають у стані незавершеного дослідження, триває робота з уточнення і коригування понятійно-категоріального апарату, ведуться наукові дискусії щодо термінології, розуміння змісту й структури соціальної роботи, доцільності використання тих чи тих методів практичної діяльності.

Дослідження професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника пов'язані з важливими науковими та практичними завданнями з проблематики соціальної роботи кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. І. Зязюна Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, розробленими в рамках ініціативної теми кафедри “Розвиток лідерських компетентностей здобувачів вищої освіти в системі підвищення якості їхньої підготовки”. Тому врахування професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника є важливою складовою їхньої якісної підготовки у закладах вищої освіти (ЗВО) та актуальною темою в сучасній освітній практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано

розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Дослідження компетентності, майстерності, готовності до професійної діяльності, відображено у працях Є. Барбіна, М. Васильєва, І. Зязюна, Є. Павлютенкова, Т. Попова, А. Теймуразян, В. Шадрикова та ін. Підготовці соціальних працівників до професійної діяльності присвячені праці Н. Горішної, А. Гірняка, А. Капської, О. Карпенко, Т. Надвиничної, В. Поліщук, Г. Слезанської, А. Фурмана, О. Фурман та ін. Аналіз понять “якості особистості”, “професійно важливі якості”, зміст і структуру їх розкрито в працях А. Батаршева, М. Буланової-Топоркової, О. Гури, М. Євтуха, Е. Зеєра, Є. Ільїна, В. Кельби, В. Левченко, В. Мерліна, Л. Регуша, М. Щукіна та ін. Ряд праць науковців Т. Анісімової, М. Ануфрієва, А. Бражнікової, О. Скакуна, В. Полянської, С. Потапової, А. Теймуразян, В. Чергинця присвячені дослідженню професійно важливих якостей фахівця, сформованість яких є необхідною умовою виконання його професійних функцій. Проте, незважаючи на значну кількість підходів до проблеми формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців у сучасній науці, вона залишається однією з найбільш дискусійних. Це спричинено складністю й системністю самого феномену професійних якостей, його ототожненням зі здібностями, психічними властивостями та процесами, а також невизначеністю психолого-педагогічних умов, що сприяють успішному формуванню професійно важливих якостей майбутніх соціальних працівників.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим

присвячується дана стаття. Проблема професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника залишається поза увагою науковців. Водночас процес гуманізації вищої освіти вимагає від майбутніх фахівців уміти постійно удосконалювати професійно-значущі якості, самостійно виявляти рівень особистої фахової компетентності, адекватно претендувати на оцінку особистих професійних досягнень з боку інших. Перед сучасною вищою освітою поставлено завдання забезпечити якісну підготовку нової генерації соціальних працівників, які були б здатними на високому професійному рівні виконувати своє призначення в непростий для нашої держави час. Не зважаючи на достатній рівень дослідження проблематики професійно-значущих якостей майбутніх фахівців недостатньо уваги приділено професійно-значущим якостям спрямованості майбутнього соціального працівника. Саме цей напрям в організації наукових досліджень було нами обрано у якості фокусу безпосередньої уваги.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення особливостей професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника. З огляду на предмет наукової уваги нами були обрані такі з наукових методів дослідження: метод тестування у вигляді психологічної методики; системно-аналітичний метод — для аналізу змісту професійно-значущих якостей майбутнього соціального працівника.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Актуальність дослідження професійно-значущих якостей спрямованості майбутнього соціального працівника була підтверджена даними нашого емпіричного дослідження за допомогою опитувальника професійних схильностей Л. Йовайші, в модифікації Г. Резапкіної, яке було проведене в осінньому семестрі 2024/2025

н. р. серед майбутніх магістрів спеціальності П10 “Соціальна робота та консультування” в групах СГТ–М1024, СГТ–М1024з та серед майбутніх магістрів спеціальності С4 “Психологія” в групі СГТ–М424. Всього в дослідженні взяли участь 50 здобувачів. Тест спрямований на виявлення схильностей здобувачів до різних сфер професійної діяльності: роботи з людьми, практичної, інтелектуальної, естетичної, планово-економічної чи екстремальної. Нас зацікавила схильність до роботи з людьми (професії, пов'язані з обслуговуванням (побутовим, медичним, довідково-інформаційним), управлінням, вихованням і навчанням). Люди, успішні в професіях цієї групи, повинні вміти й любити спілкуватися, знаходити спільну мову з різними людьми, розуміти їхній настрій, наміри і особливості. Результати дослідження показали, що у 30 респондентів (60 % від загальної кількості) схильність до роботи з людьми виражена на слабкому рівні, що говорить про недостатній рівень мотивації до майбутньої професії або недостатнє бачення перспектив майбутньої професії, а у 20 респондентів (40 % від загальної кількості) схильність до роботи з людьми виражена на середньому рівні, що говорить про те, що людина має помірну схильність до взаємодії з іншими, але вона не є ні надмірно відкритою, ні занадто закритою. Вона може ефективно спілкуватися та співпрацювати з колегами та клієнтами, але не обов'язково має високий рівень емпатії або лідерських якостей. Тому задача викладачів закладів вищої освіти протягом навчання сформувати професійно значущі якості спрямованості соціального працівника, щоб він зміг досягти не тільки успіху в обраній професії, але й бути компетентним фахівцем у своїй галузі.

Важливою детермінантою активності професіонала виступають професійно значущі якості спрямованості, які регулюють дії людини як суб'єкта

професійної діяльності. Враховуючи надзвичайно велику конкуренцію між потенційними претендентами на ту чи іншу посаду, яка наразі діє на ринку праці, сучасному випускнику закладу вищої освіти, аби побудувати успішну кар'єру, лише ґрунтовних знань та практичного досвіду вже недостатньо. Основною вимогою сучасного суспільства до випускника закладу вищої освіти є здатність самостійно діяти, швидко приймати рішення, реалізувати особистісний творчий потенціал, бути мобільним, гнучко адаптуватися до умов життя, яке швидко змінюється та розвивається.

Тому актуальною постає проблема приділення роботодавцями належної уваги не лише високому рівню сформованості у потенційних працівників “hard skills” (“жорстких” навичок), що характеризують професійно значущі, вузькоспрямовані кваліфікації, освіту та досвід роботи, але й рівню сформованості у них “soft skills” (“м'яких” навичок), під якими розуміють комплекс міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок, що обумовлюють ефективну участь у робочих і академічних процесах, визначають уміння результативно взаємодіяти та стосуються культури побудови комунікації незалежно від професійної спрямованості фахівця [10]. Отже, орієнтація підготовки майбутніх соціальних працівників на формування професійно значущих якостей особистості є пріоритетною ланкою у становленні їхньої професійної спрямованості.

Проблема професійно значущих якостей спрямованості майбутніх фахівців завжди цікавила науковців. На актуальності проблеми формування професійно значущих якостей майбутнього спеціаліста наголошували вітчизняні психологи О. Бондаренко, Ж. Вірна, А. Коваленко, С. Максименко, Л. Овсянецька, Л. Орбан-Лембрик, Н. Пов'якель, В. Семиченко, Л. Терлецька, Н. Чепелева та інші. В результаті досліджень науковців Н. Вітюк, О. Киричука, О. Мороза, Н. Ничкало, В. Панка, М. Савчина,

С. Сисоєвої, О. Федик та інш. отримані важливі дані про сутність професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти, таких їхніх професійно значущих якостей, як: готовність до контактів, раціональність у встановленні й підтримуванні стосунків, інтелектуальність, психолого-педагогічний такт, самокритичність, волюві, морально-регулятивні, комунікативні якості тощо. Під професійно значущими якостями розуміємо низку важливих якостей фахівця, які сприяють успішному виконанню професійної діяльності, ефективному розв'язанню професійних завдань, особистісно-професійному зростанню й удосконаленню [1]. Свої дослідження сфері соціальної роботи присвятили науковці: О. Артюх, О. Балакірева, К. Левченко, Микола та Марина Легенькі, М. Лукашевич, Т. Казмирчук, А. Капська, О. Карпенко, В. Кулешова, В. Мельников, Н. Разумовська, Т. Семігіна, В. Стинська, О. Протас, Л. Тюття, О. Швед, О. Яременко та інші [3; 5–9; 11; 16].

Колектив авторів під керівництвом І. Зязюна сформулював поняття професійно-педагогічної спрямованості особистості, як комплексу, що забезпечує високий рівень самореалізації професійної діяльності [13]. Інші дослідники розглядали професійно-педагогічну спрямованість як комплекс особистісних якостей майбутнього фахівця, а також фактор придатності особистості до педагогічної професії [18; 20]. Таким чином, педагогічна професійна спрямованість визначається як професійно-значуща якість, яка займає центральне місце в структурі особистості й обумовлює її індивідуальну і типову своєрідність.

Роботи зарубіжних вчених охоплюють широкий спектр питань від визначення сутності соціальної роботи до розробки конкретних методів і технологій. Деякі з найвідоміших зарубіжних дослідників у цій галузі: Мері Еллен Річмонд (Mary Ellen Richmond) досліджувала індивідуальний підхід до допомоги людям у складних життєвих

ситуаціях; Гелен Х. Перлман (Helen Harris Perlman) звернула увагу на метод “кейс-менеджменту”; Річард М. Тітмус (Richard M. Titmuss) висвітлив розвиток соціальної роботи у Великій Британії та інших країнах; Джон Брейтвейт (John Braithwaite) досліджував репаративну юстицію та реставративну практику; Брайан Тернер (Bryan Turner) досліджував соціальні наслідки глобалізації та їхній вплив на соціальну роботу [4; 17]. Також Ч. Застров приділив увагу професійно-значущим якостям майбутніх фахівців у соціальній сфері в своєму бестселері “Вступ до соціальної роботи та соціального забезпечення: розширення можливостей людей” [19].

Таким чином, у більш широкому сенсі (в плані інтегральної характеристики праці) професійна спрямованість розглядається як система емоційно-ціннісних відносин, що задає ієрархічну структуру домінуючих цілей, мотивів, інтересів і потреб особистості, спонукають її до власного утвердження в педагогічній діяльності і професійному спілкуванні. Отже, професійна спрямованість особистості є складною інтегральною якістю, що об'єднує професійні наміри, інтереси, схильності та мотиви вибору та здобуття професії. У контексті соціальної професії професійна спрямованість визначається як один із ключових факторів придатності особистості до цієї професії. Вона охоплює інтерес до соціальної діяльності, бажання самореалізуватися у ній, професійні мотиви, цінності, ціннісні орієнтації, а також наявність і розвиток професійно значущих якостей особистості педагога. Спрямованість особистості у професійній підготовці проявляється через пізнавальну діяльність, у мотивації, інтересах, установках, потребах та ціннісних орієнтаціях.

Професійно значущі якості спрямованості майбутніх фахівців — це комплекс особистісних характеристик, які впливають на успішність професійної діяльності та визначають мотивацію,

інтереси, ціннісні орієнтації, наявність та розвиток необхідних для конкретної професії якостей.

Професійна спрямованість включає:

- професійні інтереси, які полягають у схильності до певного виду діяльності, що виражається у бажанні пізнавати, вивчати та працювати в цій галузі;

- професійні мотиви — це внутрішні спонукання, що стимулюють вибір та здобуття професії, а також визначають ставлення до роботи;

- професійні цінності, що визначають значущість професійної діяльності для особистості, її місце в системі життєвих цінностей;

- професійно значущі якості — це індивідуальні особливості, необхідні для ефективного виконання професійних завдань. Вони можуть бути психофізіологічними (наприклад, швидкість реакції) та психологічними (наприклад, комунікабельність, відповідальність).

- професійна придатність, тобто відповідність особистісних якостей та здібностей вимогам конкретної професії [15]. Таким чином, формування професійно значущих якостей спрямованості є ключовим етапом підготовки майбутніх фахівців, що забезпечує їхню успішну професійну реалізацію.

На думку Н. Дячик, основними ідеями інтеграції у професійній підготовці психолога або соціального працівника є розуміння необхідності формування професійної спрямованості як атрибутної складової професійної компетентності [2].

Вимоги до професії соціального працівника схожі з вимогами до професії майбутнього психолога. За твердженням В. Дружиніна, який серед значущих особистісних якостей психолога виділяв “талант спілкування”, існує їх п'ять блоків: І блок — здатність до повного і правильного розуміння клієнта, спостережливість, швидка орієнтація в ситуації. ІІ блок — здатність до розуміння

внутрішнього стану і якостей людини, повне розуміння її духовного світу, психологічна інтуїція, яка ґрунтується на високій ерудиції та гуманізмі. III блок — здатність до емпатії (співчуття, співпереживання людині в її ситуації), доброта, повага, готовність прийти на допомогу. IV блок — здатність до самоаналізу, інтерес до інших і до себе. V блок — здатність і вміння керувати процесом спілкування, бути уважним, вміти слухати, бути тактовним, вміти встановлювати контакт і викликати довіру, мати почуття гумору, володіти собою. Він підкреслює, що психолог та соціальний працівник повинні володіти такими особистісними якостями, як: відкритість, чесність, упевненість в собі, адекватна самооцінка та допитливість [12].

У моделі Р. Кеттела, що визначає “рівняння ефективності” психодіагноста і психотерапевта на основі 16-факторного опитувальника, бажано, аби психолог та соціальний працівник, незалежно від спеціалізації, мали такі якості:

1. Доброзичливість та низьку агресивність.

2. Спрямованість на проблему, тобто на допомогу клієнту (мотивацію психологічної або соціальної допомоги в поєднанні з певною мірою альтруїзму).

3. Емпатію, що полягає, з одного боку, в спрямованості на інтереси клієнта при відсутності домінування (мотивації влади), в умінні слухати, а з іншого боку, в умінні побачити проблеми клієнта його очима, краще відчувати і зрозуміти їх, а також у безоціночному сприйнятті клієнта таким, який він є.

4. Гнучкість мислення необхідна психологу та соціальному працівнику, щоб не замикатися на помилкових версіях та висновках, а вміти щоразу перебудувати як модель психологічної картини клієнта, так і стратегію її формування, коли цього вимагатимуть об’єктивні дані.

5. Творчу інтуїцію. Де безсилий логічний аналіз, там може допомогти

інтуїтивний пошук, який у поєднанні з досвідом і знаннями перетворюється в сильний інструмент психологічного або соціологічного дослідження [14].

Таким чином, професійно значущі якості спрямованості особистості майбутнього соціального працівника – це комплекс найважливіших індивідуально-психологічних та психофізіологічних особистісних властивостей людини, які достатні та необхідні для успішного виконання діяльності майбутнього соціального працівника на нормативному рівні.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Враховуючи вище наведене, можемо сформулювати такі основні висновки.

1. На основі пілотажного дослідження за методикою опитувальника професійних схильностей Л. Йовайші, в модифікації Г. Резапкіної, доведено, що у 30 респондентів (60 % від загальної кількості) схильність до роботи з людьми виражена на слабкому рівні, що говорить про недостатній рівень мотивації до майбутньої професії або недостатнє бачення перспектив майбутньої професії, а у 20 респондентів (40 % від загальної кількості) схильність до роботи з людьми виражена на середньому рівні, що говорить про те, що людина має помірну схильність до взаємодії з іншими, але вона не є ні надмірно відкритою, ні занадто закритою. Тому задача викладачів закладів вищої освіти протягом навчання сформувати професійно значущі якості спрямованості соціального працівника.

2. Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених доводять актуальність вивчення професійно значущих якостей спрямованості особистості майбутнього соціального працівника.

3. Професійна спрямованість включає: професійні інтереси, мотиви, цінності, професійно значущі якості та професійну придатність.

4. Серед якостей професійного соціального працівника виділяють такі, як:

доброзичливість та низьку агресивність; спрямованість на проблему; емпатію; гнучкість мислення та творчу інтуїцію. Соціальний працівник повинен володіти такими особистісними якостями як відкритість, чесність, впевненість в собі, адекватна самооцінка та допитливість.

5. Професійно значущі якості спрямованості майбутніх соціальних працівників — це комплекс особистісних характеристик, які впливають на успішність професійної діяльності та визначають мотивацію, інтереси, ціннісні орієнтації, а також наявність та розвиток необхідних для конкретної професії якостей.

6. Обов'язковим є те, що в процесі професійної підготовки соціальних працівників необхідно розвивати такі якості, як: здатність до повного і

правильного розуміння клієнта, спостережливості, швидку орієнтацію в ситуації; здатність до розуміння внутрішнього стану і якостей людини, повне розуміння її духовного світу; здатність до емпатії (співчуття, співпереживання людині в її ситуації); доброту, повагу, готовність прийти на допомогу; здатність до самоаналізу, інтерес до інших і до себе; здатність і вміння керувати процесом спілкування, бути уважним, тактовним, вміти слухати, встановлювати контакт і викликати довіру; мати почуття гумору та володіти собою.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку є розробка методичних матеріалів для розвитку професійно значущих рис спрямованості особистості майбутнього соціального працівника.

Список літератури

1. Борисюк А. С. Психологічні особливості формування професійних якостей майбутнього медичного психолога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2004. 26 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/144951052.pdf>.

2. Дячик Н. Ю. Принципи формування педагогічної компетентності майбутніх психологів: інтегративний підхід. *Наукові записки*. Кропивницький. 2024. Вип. 214. С. 296–299. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/issue/view/36/74>.

3. Семигіної Т. В. Вступ до соціальної роботи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 304 р.

4. Зарубіжні вчені про соціальну роботу. URL: <https://www.google.com/search>.

5. Казьмирчук Г. Д. Вступ до спеціальності : навч. посіб. Київ : Логос, 2011. 114 с.

6. Капська А. Й. Соціальна робота: підручник. Київ : Слово, 2011. 399 с.

7. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : навч.-метод. посібник. Київ : ДЦССМ, 2004. 164 с.

8. Кулешова В., Разумовська Н. Спрямованість як інтегрований показник цінності професійно-педагогічної орієнтації особистості. *Social Work and Education*. 2020. Т. 7, No 4. С. 524–536. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/8e53cb5f-5566-4690-b67d-51b022836008/content#:~:text=>

9. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика) : підручник. Київ : Каравела, 2009. 368 с.

10. Мірошник І. Класифікація soft skills в іншомовній професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Національного університету “Чернігівський колегіум” ім.Т.Шевченка*. Чернігів, 2023. № 21 (177). С. 108–115. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/97>.

11. Яременко О. О., Артюх О. Р., Балакірева О. М. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проєктів. Київ : Державний центр соціальних служб для молоді, 2002. 124 с.

12. Огороднійчук З. В., Дубовик О. М. Вивчення професійно-особистісних якостей майбутніх спеціальних психологів. *Проблеми сучасної психології*. Київ, 2015. Вип. 30. С. 437–447. URL:

<https://journals.uran.ua/index.php/22276246/article/view/158095/157483>.

13. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф., Мирошник О. Г., Семиченко В. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : СПД А. Богданова, 2008. 376 с. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/8e53cb5f-5566-4690-b67d-51b022836008/content>.

14. Перегончук Н. В. Основні підходи до вивчення проблеми професійної компетентності майбутнього психолога. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2015. Т. 10, вип. 27. С. 427–436. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsu_h_2015_10_27_42.

15. Професійна спрямованість. URL: <https://www.google.com>.

16. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 574 с.

17. Essential Skills and Traits for Social Workers URL: <https://socialwork.buffalo.edu/admissions/is-social-work-right-career-for-me/list-of-essential-skills-in-social-work.html>.

18. Levchenko K., Legenkyi M., Shved O., Dunebabina O. Social and Legal Mechanisms for Prevention and Counteraction to Bullying in Youth Environment. *III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence*. 2020. p. 183–191. URL: <https://www.atlantispress.com/proceedings/isc-sai-20/125937222>.

19. Zastrow C. Introduction to Social Work and Social Welfare. *Empowering People*. Belmont : Cengage Learning, 2014. 640 p.

20. Stynska V., Protas O. “Soft skills” in the formation of professional competence of future social workers. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. No 29. P. 27–30.

References:

1. Borysiuk A. S. Psykholohichni osoblyvosti formuvannia profesiinykh yakosteï maibutnoho medychnoho

psykholoha [Psychological characteristics of the formation of professional qualities of a future medical psychologist]. *Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk* : 19.00.07. Ivano-Frankivsk, 2004. 26 p. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/144951052.pdf>.

2. Diachyk N. Y. Pryntsypy formuvannia pedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv: intehtatyvnyi pidkhid [Principles of forming pedagogical competence of future psychologists: an integrative approach]. *Naukovi zapysky. Kropyvnytskyi*, 2024. Iss. 214. pp. 296–299. Available at: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/issue/view/36/74>.

3. Semyhinoi T. V. Vstup do sotsialnoi roboty [Introduction to Social Work] Navch. posib. Kyiv : Akademvydav, 2005. 304 p.

4. Zarubizhni vcheni pro sotsialnu robotu [Foreign scholars on social work]. Available at: <https://www.google.com/search>.

5. Kazmyrchuk H. D. Vstup do spetsialnosti [Introduction to the speciality]. Navch. posib. Kyiv : Lohos, 2011. 114 p.

6. Kapska A. Y. Sotsialna robota [Social work]. Pidruchnyk. Kyiv : Slovo, 2011. 399 p.

7. Karpenko O. H. Profesiine stanovlennia sotsialnoho pratsivnyka [Professional development of social workers]. Navch.-metod. posibnyk. Kyiv : DTSSM, 2004. 164 p.

8. Kuleshova V., Razumovska N. Spriamovanist yak intehtrovanyi pokaznyk tsinnosti profesiino-pedahohichnoi orientatsii osobystosti [Orientation as an integrated indicator of the value of professional and pedagogical orientation of the individual]. *Social Work and Education*. 2020. Vol. 7, No. 4. pp. 524–536. Available at: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/8e53cb5f-5566-4690-b67d-51b022836008/content#:~:text=>

9. Lukashevych M. P., Semyhina T. V. Sotsialna robota (teoriia i praktyka) [Social work (theory and practice)]. Pidruchnyk. Kyiv : Karavela, 2009. 368 p.

10. Miroshnyk I. Klasyfikatsiia soft skills v inshomovnii profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Classification of soft skills in foreign language professional training of future primary school teachers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" im. T. Shevchenka*. Chernihiv, 2023. No. 21 (177). pp. 108–115. Available at: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/97>.
11. Yaremenko O. O., Artiukh O. R., Balakirieva O. M. Naukovyi suprovid, monitorynh ta otsinka efektyvnosti sotsialnykh proektiv [Scientific support, monitoring and evaluation of social projects]. Kyiv : Derzhavnyi tsentr sotsialnykh sluzhbdlia molodi, 2002. 124 p.
12. Ohorodniichuk Z. V., Dubovyk O. M. Vyvchennia profesiino-osobystisnykh yakosti maibutnykh spetsialnykh psykholohiv [Studying the professional and personal qualities of future special psychologists]. *Problemy suchasnoi psykholohii*. Kyiv, 2015. Iss. 30. pp. 437–447. Available at: <https://journals.urau.ua/index.php/22276246/article/view/158095/157483>.
13. Ziazun I. A., Kramushchenko L. V., Kryvonos I. F., Myroshnyk O. H., Semychenko V. A. Pedahohichna maisternist [Teaching skills]. Pidruchnyk. Kyiv : SPD A. Bohdanova, 2008. 376 p. Available at: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/8e53cb5f-5566-4690-b67d-51b022836008/content>.
14. Perehonchuk N. V. Osnovni pidkhody do vyvchennia problemy profesiinoi kompetentnosti maibutnoho psykholoha [Basic approaches to studying the problem of professional competence of future psychologists]. *Aktualni problemy psykholohii*. Kyiv, 2015. Vol. 10, iss. 27. pp. 427–436. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsu_2015_10_27_42.
15. Profesiina spriamovanist [Professional orientation]. Available at: <https://www.google.com>.
16. Tiuptia L. T. Sotsialna robota: teoriia i praktyka [Social work]. Navch. posibyk. Kyiv : Znannia. 2008. 574 p.
17. Essential Skills and Traits for Social Workers Available at: <https://socialwork.buffalo.edu/admissions/is-social-work-right-career-for-me/list-of-essential-skills-in-social-work.html>.
18. Levchenko K., Legenkyi M., Shved O., Dunebabina O. Social and Legal Mechanisms for Prevention and Counteraction to Bullying in Youth Environment. *III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence*. 2020. pp. 183–191. Available at: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/isc-sai-20/125937222>.
19. Zastrow C. Introduction to Social Work and Social Welfare. *Empowering People*. Belmont : Cengage Learning, 2014. 640 p.
20. Stynska V., Protas O. "Soft skills" in the formation of professional competence of future social workers. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2023. No. 29. pp. 27–30.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2025.